

EL TEMPS

Les armes químiques tornen a estar, malauradament, d'actualitat. Algunes de les més potents aparegueren durant la Primera Guerra Mundial, de la mà del químic alemany Fritz Haber.

La ciutat flamenca de Ieper –Ypres en francès– té un honor gens envejable: va donar nom a una substància utilitzada com a arma química durant la Primera Guerra Mundial. Es tracta de la iperita, que els alemanys varen utilitzar per intentar obrir-se camí cap a Dunkerke i Calais.

D'armes químiques rudimentàries –produir fums que provoquin ofecs o irritació– ja se n'havien utilitzat en l'antiguitat i en l'edat mitjana. Els anglesos en van aplicar a mitjan segle XIX durant la Guerra de Crimea i en el tombant de segle contra els bòers, a Sud-àfrica. La conferència de l'Haia, del 1899, va comprometre tots els països a no utilitzar aquest tipus d'armes.

Però el 1915 els alemanys no es veien capaços de trencar el front aliat a Ieper. Per això, es varen oblidar de la con-

ferència i quan el vent els va ser prou favorable, el 22 d'abril de 1915, van atacar, tot produint una broma de color groc verdós que va sorprendre l'exèrcit que formaven forces franceses –continentals i colonials africanes, inclosos algerians–, belgues i canadencs. Unes 168 tones de clor van provocar 5.000 morts i 10.000 soldats intoxicats.

Ieper, 1918: neix l'ús massiu d'armes químiques

Xavier Duran

Els metges anglesos van idear mesures de protecció per a possibles nous atacs. Algunes eren rudimentàries –mocadors amarats de solució de bicarbonat de sodi. D'altres, més sofisticades: milers de màscares fabricades a corre-cuita, imitant un model alemany capturat en el lloc de la batalla. Anglesos i francesos també es van sentir alliberats del compromís de l'Haia i van contraatacar fabricant i llençant un gas anomenat vincenita, que abans havien experimentat amb moltons.

Però els alemanys comptaven amb un científic excepcional: Fritz Haber. Aquest rebria el 1918 el premi Nobel de Química per haver ideat un procés de síntesi d'amoníac, que va permetre als alemanys superar la suspensió de les importacions de nitrat de Xile durant la guerra. El sistema era imprescindible per fabricar fertilitzants i explosius, però en aquells moments devien estar més interessats en la segona aplicació.

Després de l'intercanvi de gasos entre aliats i alemanys, aquests darrers feren un salt qualitatiu. Van utilitzar un gas vesicant –que provoca butllofes– a base de sulfur d'etil diclorat. Anomenat gas mostassa per la seva olor, va rebre el nom d'iperita en ser utilitzat vora aquella ciutat. La batalla química més violenta tindria lloc el març de 1918, cap al final de la guerra. Durant 12 dies els alemanys llençaren centenars de milers de salves amb gas mostassa.

El protocol de Ginebra de 1922 prohibiria l'ús d'armes químiques, però no la seva fabricació i possessió. Potser per això aparegueren nous productes, com el VX, un gas neurotòxic. Però l'home clau durant la Gran Guerra ja no hi era present. Com a jueu, s'havia hagut d'exiliar i havia mort, sembla que força deprimit –ja que es considerava un gran patriota alemany–, a Suïssa. Les seves aportacions militars no influïren perquè els nazis fessin els ulls grossos amb la seva ètnia.

“Les armes químiques tornen a estar, malauradament, d'actualitat. Algunes de les més potents aparegueren durant la Primera Guerra Mundial, de la mà del químic alemany Fritz Haber...”